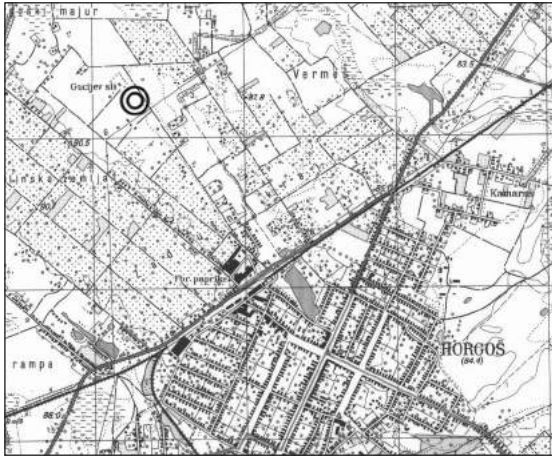

АРХЕОЛОШКА ИСКОПАВАЊА НАЛАЗИШТА СТУБ 76 КОД ХОРГОША

Станко Трифуновић, Музеј Војводине, Нови Сад

Кључне речи: рани средњи век, објекти, бунари, грнчарија, ископавање, северна Бачка, Кањижа, Хоргош

Археолошко налазиште Стуб 76 налази се у северној Бачкој, на подручју општине Кањижа, северозападно од села Хоргош,

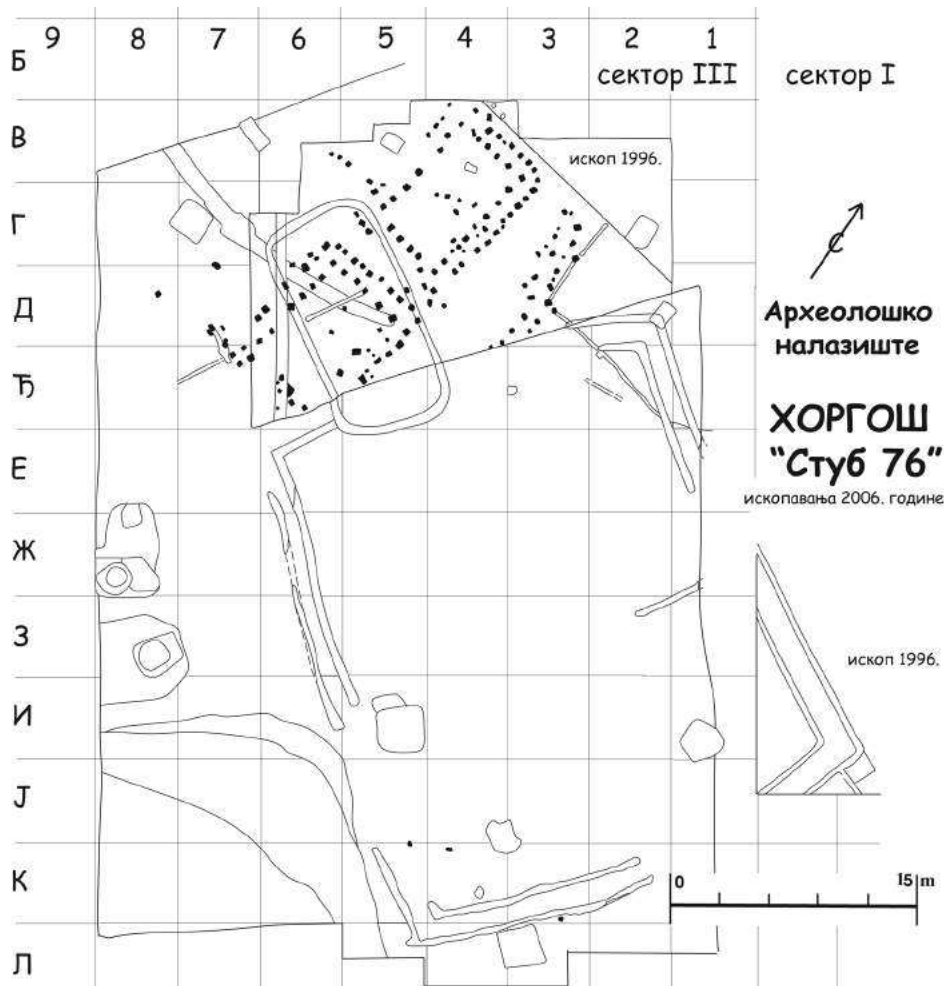
Суботичке пешчаре, на песковитом терену, а некада је скоро са свих страна био окружен водом. Данас, после мелиорације, то је слабо уочљива депресија, која указују да је својевремено ово насеље било смештено на малом пешчаном острву окруженом барама које су биле повезане са Птичјим језером у Мађарској. Надморска висина налазишта је око 85 m.

Локалитет је откривен заштитним ископавањима 1988. године, приликом постављања далеководног стуба, а систематска заштитна археолошка ископавања вршена су од 1994. до 1996. године (Трифуновић 2000: 43–106). Установљено је да је налазиште у прошлости оштећено риголовањем земљишта за винограде, тако да су на једном његовом делу озбиљно поремећени археолошки слојеви. На мањем делу данас је посађен воћњак, а локалитет трпи оштећења и редовном обрадом земљишта за усеве, с

око 1 km од државне границе са Мађарском. Локалитет је смештен на источном ободу

Карта – Положај локалитета

Map – Site location

План – Ситуациони план ископавања у 2006. години

Plan – Campaign 2006, situation plan

обзиром да археолошки слојеви почињу већ од површине тла.

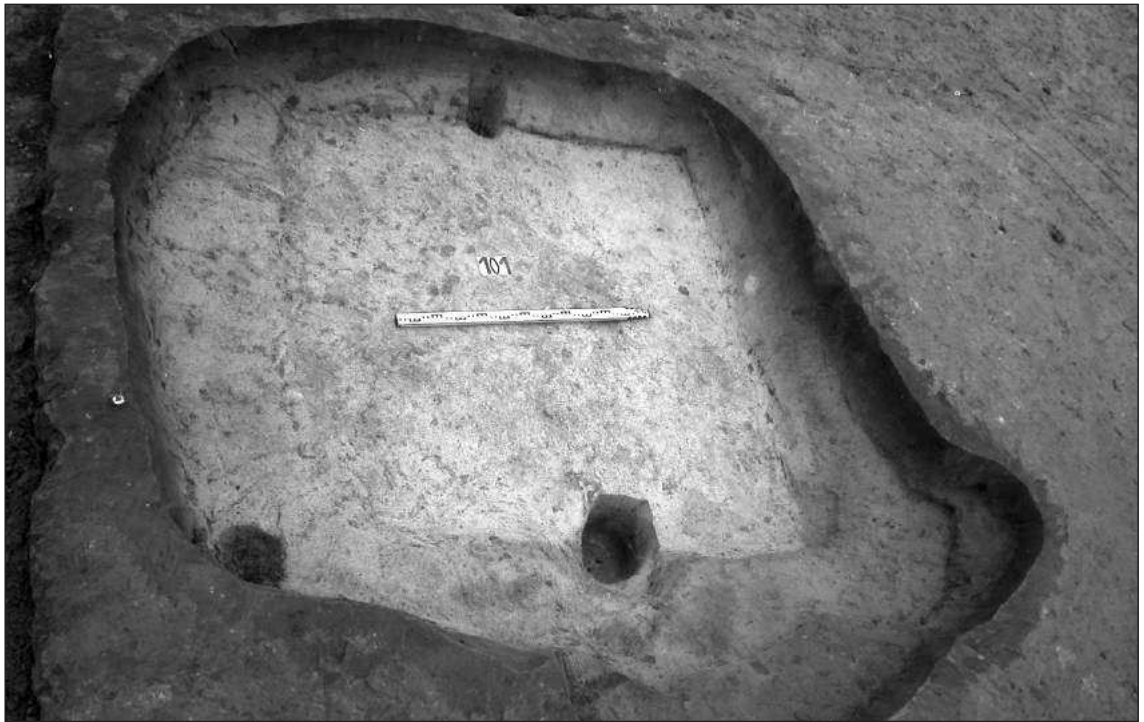
Ископавањима од 2. новембра до 23. децембра 2006. године настављен је рад у југозападном делу насеља.

конструкцију, док су се у друге две полузе-
мунице налазили отисци стубова за кров на
две воде.

Поменуте јаме су нејасне намене и раз-
личитог садржаја. Једна јама, неправилне

Слика 1 – По-
лузеमुница

Figure 1 – A
Semi-buried
dug out

Истражена је површина од приближно 1500 m² (план). С обзиром да је насеље ископавано на периферном делу, дебљина слоја је мала, око 0,5 метара. Осим на појединим местима где је мало дубљи, скоро цео слој веома је оштећен обрадом земље, па је уочавање надземних објеката било врло отежано.

Од објеката стандардног изгледа ископане су четири полузеमुнице и неколико јама. Полузеमुнице су уобичајене правоугаоне, скоро квадратне основе, са дубином укопавања од 0,70 m до 1,5 m (сл. 1). У ове

основе и малих димензија, имала је врло скроман инвентар, друга је обликом подсећала на гробну раку и била је испуњена великом концентрацијом крупних уломака грнчарије, док су три јаме садржале целе скелете животиња, и то два овце и један телета (сл. 2). Скелети нису били у анатомском положају, већ су све кости покопане у врло мале јаме, без посебног реда. Поред скелета није било археолошких налаза. Све то указује на претпоставку да се ради о јамама које су садржале неку врсту жртве, поготово што се налазе релативно близу култног објекта ископаног 1996. године.

Централни објекат са овогодишњих ископавања и највећи на целом налазишту био је ограђено двориште (сл. 3), спољних димензија 35 x 27 m, које се налази са источне стране великог комплекса надземних зграда, ископаног 1996. године. Ограда дворишта археолошки се манифестовала паралелним двоструким темељним рововима, ширине 25 до 30 cm, на међусобном растојању од око 1 m. Ровови су плитко укопани, углавном око 50 до 60 cm испод данашње површине тла. На правоугаоној основи ограде налазила су се три отвора – улаза, односно излаза. На страни према надземним објектима ограда није ни постојала, осим на угаоним деловима. Један улаз био је са копна, за коње и кола, а други

Слика 2 –
Скелет овце у
јами

Figure 2 – A
sheep skeleton
discovered in
one of the pits

године истраженим полузеमुницама било је нешто више покретних налаза него раније. У две нису нађени отисци стубова за кровну

Слика 3 – Поглед на ископ 2006. године, са темељним рововима за ограду дворишта

Figure 3 – General view of the 2006. campaign excavation with foundation trenches for the construction of a fence around a yard

је био окренут ка води, односно ка почетку мочваре, којом се даље комуницирало са великим ритом који се од Хоргоша простира према Кањижи. На том воденом приступу нађено је обиље покретног археолошког

лошки налази више се нису јављали. Трећи отвор у огради дворишта био је улаз у велики кружни објекат у средини налазишта, истраживан 1996. године.

Археолошки слој ископан на простору дворишта био је танак, свега 30-ак см, и врло сиромашан налазима. Такве околности наводе на закључак да је двориште редовно чишћено, као и да у њему није одбацивано ђубре.

Са западне стране, ван оgrade дворишта, нађена су два бунара (сл. 4), која су била испуњена слојем са доста гарежи, као и фрагментима посуда и животињским костима. Међу уломцима грнчарије запажају се и делови крчага рађених на брзом витлу, који су очекивана појава поред бунара. Око оба бунара налазила се наткривена дрвена просторија, о чему говори и слој гарежи, као и шире укопани део око бунара. Релативна дубина укопавања је око 2 m, а интересантно је да, осим кроз глиновити слој, они пролазе кроз слој белог камена – кречњака, који је забележен само на овом делу налазишта.

Слика 4 – Бунар

Figure 4 – A well

материјала (уломака грнчарије и животињских костију) који је ту одбациван као отпад и као ојачавање насипа мекане глиновите обале. На дубини од око 70–80 см избијала је вода, а приближно на тој дубини и архео-

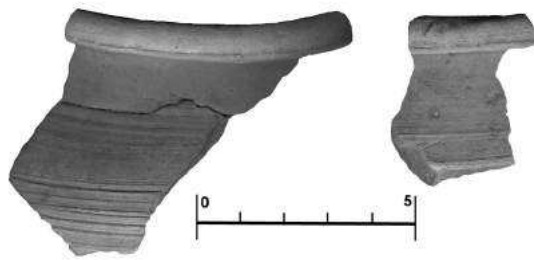
Слика 5 – Део шерпе рађене гњетањем

Figure 5 – Part of a pot made without a potter's wheel

Слика 6 – Део лонца рађеног на спором витлу

Figure 6 – Part of a pot made on a slow potter's wheel

Слика 7 – Део лонца рађеног на брзом витлу

Figure 7 – Part of a pot made on a fast potter's wheel

Међу покретним археолошким инвентаром поновила се слика из претходних година истраживања. Углавном се налази на

уломке гњетане грнчарије (сл. 5), са веома малобројним примерцима рађеним на спором (сл. 6) и брзом витлу (сл. 7). Осим грнчарије, врло ретко се јављају и делови истрошених алатки, жрвњева, брусева, пршљенака...

И даље остаје отворено питање прецизног датовања овог налазишта с обзиром да је прво такве врсте које се истражује код нас и да на околним просторима нема поузданих аналогја. Пошто је ова фаза ископавања завршена, због недостатка аналогја све је очигледнија неопходност прецизног датовања методом C^{14} , иако локалитет свакако припада раном средњем веку.

ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS ON SITE STUB 76, NEAR HORGOS

Stanko Trifunović, Museum of Vojvodina, Novi Sad

Archaeological site „Stub 76“ near Horgoš in Northern Bačka region is located on a sandy island 1 ha in size. Discovered in 1988, it was excavated systematically for the first time in 1994. Having in mind that the archaeological layers begin on the immediate surface, the site itself is still endangered by modern agriculture. Excavations so far have covered 5000 sq. meters of the site and have resulted in the full coverage of the central complex.

In campaign 2006 approximately 1500 sq meters were excavated with several different objects being discovered. The central object of this year's campaign is an enclosed yard 35x27 meters in size. This yard is located on the eastern side of the large construction complex of buildings excavated in 1996 and once had three entrances/exits. One of the exits led to a dock on the edge of the marsh used for boats, second one led towards a dirt road, and the third

was used for communication with a large central object, circular in shape, excavated in 1996. Four dugouts almost rectangular in shape, a common find on this site, were also excavated. Aside from these dugouts, three pits containing skeletal remains of sheep and calves and one pit containing a significant concentration of pottery shards were discovered. Additionally, two wells were also discovered (each around 2 meters deep), both with remains of wooden constructions around them. Among the finds recovered from these wells, pottery fragments made on a fast potter's wheel stand out.

Hand made pottery dominates movable archaeological finds, with only a handful of vessels made on potter's wheel, but objects of stone, bone and iron are also common. More precise dating of the site is still under question, although the site can generally be dated to early medieval period.

Библиографија

Трифуновић, С. 2000. Насеља Лимиганата и Словена у Банату и Бачкој. *Гласник САД* 15–16: 43–106.